

EGY CSONKÁN MEGISMERT LÍRAI REMEKMŰRŐL

Amikor a *Nagyvilág* 1958 márciusában hiánypótló áttekintést adott a kortárs olasz irodalomról, az akkor már világszerte ismert, egy éve halott Umberto Saba nálunk is országos figyelmet kapott. A bemutató válogatásban leghíresebb verse (A MIA MOGLIE) is szerepelt, FELESÉGEMHEZ címmel, Képes Géza fordításában. Ám különös megoldásképpen csonkán: hat versszakából a második, a harmadik és a negyedik hiányzott. Ezt a csonka fordítást vették át a későbbi kiadások is, a SÖVÁRGÁS című önálló Saba-kötet és két reprezentatív antológia, az 1965-ös MODERN OLASZ KÖLTŐK és az 1966-os OLASZ KÖLTŐK ANTOLÓGIÁJA. A szerelmes vers teljes szövegét a magyar olvasó mindmáig nem ismerheti.

Arról, hogy magyar változatban miért maradt hiányos a vers, ma már csak föltevésünk lehetnek. Akár egyszerű technikai okokra is gondolhatunk, például arra, hogy a *Nagyvilág* számára időzavar miatt nem készült el a teljes fordítás, és a későbbi kiadások már beérték az ismert csonka változattal. De fölmerülhet bennünk az a gondolat is, hogy a hiányt a befogadás lélektana okozta. Saba versét eleinte Olaszországban is megütöközéssel, mosollyal vagy csúfondáros nevetéssel fogadta az irodalmi közvélemény, s meglehet, hogy nálunk még az ötvenes-hatvanas évek kiadói gyakorlata is bizarrnak ítélte, és jótékonyan szánt mulasztással, megkurtítva adta közre.

A vers zavarba ejtő különössége abban áll, hogy a lírai én állatokhoz hasonlítja szeretett feleségét, versszakonként újabb és újabb állathoz, s nemegyszer éppen olyan-

hoz, amely a köznyelvben pejoratív metaforája a nőnek: tyúkhöz („zsenge jérce”), tehénhez („vemhes üsző”), szukához („elnyúlt [nőstény] kutya”). Nem csoda, hogy maga a címzett is igencsak meglepődött, amikor először meghallgatta. „Majdhogynem veszekedni kezdett”, emlékezik vissza a költő-férj. Ám a feleséget a hitvesi szó, a tanácstalan olvasótábort pedig maga a vers győzte meg előbb-utóbb arról, hogy ezek a jószágok – „a többi jámbor, / Istennek kedves állat”-tal együtt – a költészet erejéből Assisi Szent Ferenc NAPHIMNUSZ-ának állatseregévé lényegülnek át, nőstényeik pedig egyenesen a *dolce stil nuovo* eszményített nőalakjaihoz közelítenek: összekötők a földi világ és Isten között. A versben az irodalomkritika ma már egyértelműen ferences áhítatot lát.

Saba éles szemű kritikusa volt önmagának. Se téren is tudott meghökkentőt nyújtani, Giuseppe Carimandrei álnéven kritikai írásokat közölt saját verseiről. E sajátos elemző-komentáló értékelésekben időtálló, ma már általánosan elfogadott ítéleteket mondott ki. Az idő azóta tényekkel igazolta azt a jóslatát, hogy a FELESÉGEMNEK sohasem maradhat majd ki a VÁLOGATOTT VERSEK köteteiből, s hogy aki egyetlen Sabaverset őriz majd emlékezetében, az ezt a verset fogja őrizni. És Carimandrei-Saba a sorokban rejlő gyermeki naivságról is örök érvényűen fogalmazta meg: „ha egy gyermek megházasodhatna, és feleségéhez verset írna, ezt írná”.

Ideje, hogy a verset teljes magyar fordításban is megismerjük.

Szénási Ferenc